

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2021. gada 21. oktobrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Sociālā politika – Vienlīdzīga attieksme nodarbinātības un profesijas jomā – Direktīva 2000/78/EK – Aizliegums diskriminēt invaliditātes dēļ – 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts – 4. panta 1. punkts – 5. pants – Eiropas Savienības Pamattiesību harta – 21. un 26. pants – Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām – Tiesas piesēdētāja funkcijas kriminālprocesā – Neredzīga persona – Pilnīga izslēgšana no dalības krimināllietās

Lietā C-824/19

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa, Bulgārija) iesniedza ar 2019. gada 31. oktobra lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2019. gada 12. novembrī, tiesvedībā

TC,

UB

pret

Komisija za zashtita ot diskriminatsia,

VA,

piedaloties

Varhovna administrativna prokuratura,

TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: pirmās palātas priekšsēdētājs A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*], kas pilda otrās palātas priekšsēdētāja pienākumus, tiesneši I. Ziemele, T. fon Danvics [*T. von Danwitz*] (referents), P. Dž. Švirebs [*P. G. Xuereb*] un A. Kumins [*A. Kumin*],

ģenerālvokāts: H. Saugmandsgors Ēe [*H. Saugmandsgaard Øe*],

sekretārs: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

* Tiesvedības valoda – bulgāru.

nemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- VA pati,
- Polijas valdības vārdā – *B. Majczyna*, pārstāvis,
- Portugāles valdības vārdā – *L. Inez Fernandes*, kā arī *A. Pimenta*, *J. Marques* un *P. Barros da Costa*, pārstāvji,
- Eiropas Komisijas vārdā – *D. Martin* un *N. Nikolova*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2021. gada 22. aprīļa tiesas sēdē,
pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām, kas Eiropas Kopienas vārdā apstiprināta ar Padomes Lēmumu 2010/48/EK (2009. gada 26. novembris) (OV 2010, L 23, 35. lpp.; turpmāk tekstā – “ANO konvencija”), 5. panta 2. punktu, kā arī Padomes Direktīvas 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV 2000, L 303, 16. lpp.), 2. panta 1.–3. punktu un 4. panta 1. punktu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp TC un UB, no vienas puses, un *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (Komisija aizsardzībai pret diskrimināciju, Bulgārija) un VA, no otras puses, saistībā ar šīs komisijas lēmumu tām kā tiesas priekšsēdētājam un krimināllietu palātas tiesnesim uzlikt naudas sodus par diskrimināciju attiecībā uz VA, šīs palātas tiesas piesēdētāju.

Atbilstošās tiesību normas

Starptautiskās tiesības

- 3 ANO konvencijas 1. pantā ir noteikts:

“Šās konvencijas mērķis ir veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, un veicināt tām piemītošās cieņas ievērošanu.

Pie personām ar invaliditāti pieder personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt to pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem.”

- 4 Saskaņā ar šīs konvencijas 5. pantu “Vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums”:

“1. Dalībvalstis atzīst, ka visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā un saskaņā ar to un ka visiem cilvēkiem bez jebkādas diskriminācijas ir tiesības uz vienādu likuma aizsardzību un uz likumā paredzēto priekšrocību vienādu izmantošanu.

2. Dalībvalstis aizliedz jebkādu diskrimināciju invaliditātes dēļ un garantē personām ar invaliditāti vienlīdzīgu un efektīvu tiesisko aizsardzību pret diskrimināciju jebkāda iemesla dēļ.

3. Lai veicinātu vienlīdzību un likvidētu diskrimināciju, dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiek veikti saprātīgi pielāgojumi.

4. Īpašos pasākumus, kas ir nepieciešami, lai paātrinātu vai sasniegtu personu ar invaliditāti faktisku vienlīdzību, neuzskata par diskrimināciju šīs konvencijas nozīmē.”

5 ANO konvencijas 27. panta “Darbs un nodarbinātība” 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības uz darbu vienlīdzīgi ar citiem; tās ietver iespēju pelnīt iztikas līdzekļus ar darbu, kuru persona ar invaliditāti brīvi izvēlas vai kuram piekrīt darba tirgū un darba vidē, kas ir atklāta, veicina integrāciju un ir pieejama personām ar invaliditāti. Dalībvalstis nodrošina un veicina tiesību uz darbu īstenošanu, tostarp personām, kas par personām ar invaliditāti kļuvušas darbā, un veic atbilstošus pasākumus, tostarp pieņemot normatīvos aktus, lai cita starpā:

a) aizliegtu diskrimināciju invaliditātes dēļ attiecībā uz visiem jautājumiem, kas saistīti ar nodarbinātību, ieskaitot darbā pieņemšanas, nolīgšanas un nodarbinātības nosacījumus, darba saglabāšanu, karjeras virzību un drošus un veselīgus darba apstākļus;

[..].”

Savienības tiesības

6 Direktīvas 2000/78 16., 20., 21. un 23. apsvērumā ir noteikts:

“(16) Tādu pasākumu nodrošināšanai, kuru mērķis ir ievērot invalīdu vajadzības darba vietā, ir svarīga loma, lai cīnītos pret diskrimināciju invaliditātes dēļ.

[..]

(20) Būtu jāparedz pienācīgi, t.i., efektīvi un praktiski pasākumi, lai darba vietu pielāgotu invalīdiem, piemēram, pielāgotu telpas un iekārtas, darba laiku, uzdevumu sadali vai izglītības un integrācijas resursu nodrošināšanu.

(21) Lai noteiktu, vai attiecīgie pasākumi veicina neproporcionāla [nesamērīga] sloga rašanos, jo īpaši būtu jāņem vērā attiecīgās finansiālās un citas izmaksas, organizācijas vai uzņēmuma lielums un finansiālie resursi un iespēja iegūt valsts finansējumu vai kādu citu palīdzību.

[..]

(23) Atšķirīgu attieksmi var attaisnot ļoti retos gadījumos, ja no īpašībām, kas saistītas ar reliģiju, uzskatiem, invaliditāti, vecumu vai seksuālo orientāciju, izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju, ja vien mērķis ir likumīgs un prasība ir proporcionāla [samērīga]. Šādi gadījumi būtu jāietver informācijā, ko dalībvalstis iesniedz Komisijai.”

7 Saskaņā ar šīs direktīvas 1. pantu “Mērķis”:

“Lai vienlīdzīgas attieksmes princips stātos spēkā dalībvalstīs, šīs direktīvas mērķis attiecībā uz nodarbinātību un profesiju ir noteikt sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju reliģijas, uzskatu, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ.”

8 Minētās direktīvas 2. pantā “Diskriminācijas jēdziens” ir noteikts:

“1. Šajā direktīvā “vienlīdzīgas attieksmes princips” nozīmē to, ka nav ne tiešas, ne netiešas diskriminācijas, kuras pamatā ir jebkurš 1. pantā minēts iemesls.

2. Šā panta 1. punktā:

a) uzskata, ka tiešā diskriminācija notiek tad, ja salīdzināmā situācijā pret vienu personu izturas, ir izturējušies vai izturētos sliktāk nekā pret citu personu jebkura 1. [pantā] minēta iemesla dēļ;

[..].”

9 Šīs pašas direktīvas 3. panta “Piemērošanas joma” 1. punktā ir noteikts:

“Nepārsniedzot [Eiropas Savienības] kompetenci, šo direktīvu piemēro visām personām gan valsts, gan privātajā sektorā, tostarp valsts iestādēs, attiecībā uz:

a) nosacījumiem darba, pašnodarbinātības un profesijas iegūšanai, to skaitā atlases kritērijiem un darbā pieņemšanas nosacījumiem, lai kāda būtu darbības nozare, un visos profesionālās hierarhijas līmeņos, ietverot paaugstināšanu amatā;

[..]

c) nodarbinātību un darba nosacījumiem, to skaitā atlaišanu un atalgojumu;

[..].”

10 Direktīvas 2000/78 4. panta “Prasības attiecībā uz profesiju” 1. punktā ir paredzēts:

“Neatkarīgi no 2. panta 1. un 2. punkta dalībvalstis var paredzēt, ka dažāda attieksme, kuras pamatā ir īpašība, kas saistīta ar jebkuru no 1. pantā minētajiem iemesliem, neveido diskrimināciju, ja attiecīgo profesionālo darbību būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju, ar noteikumu, ka mērķis ir likumīgs un prasība ir proporcionāla [samērīga].”

11 Šīs direktīvas 5. pantā “Saprātīga darba vietas izveidošana [pielāgošana] invalīdiem” ir noteikts:

“Lai garantētu vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu pret invalīdiem, nodrošina saprātīgu darba vietas izveidošanu [pielāgošanu]. Tas nozīmē, ka darba devēji, ja tas vajadzīgs konkrētā gadījumā, veic atbilstīgus pasākumus, lai invalīds varētu dabūt darbu, strādāt vai tikt paaugstināts amatā, vai iegūt profesionālo izglītību, ja vien šādi pasākumi neuzliek neproporcionālu [nesamērīgu] slogu darba devējam. Šis slogs nav neproporcionāls, ja to pietiekami izlīdzina ar pasākumiem, kas pastāv attiecīgās dalībvalsts invaliditātes politikā.”

Bulgārijas tiesības

- 12 Konstitūcijas (*DV* Nr. 56, 1991. gada 13. jūlijs), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā, 6. pantā ir noteikts:

“(1) Cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi attiecībā uz to cieņu un tiesībām.

(2) Likuma priekšā visi ir vienlīdzīgi. Nav pieļaujami nekādi tiesību ierobežojumi vai privilēģiju sniegšana rases, tautības, etniskās piederības, dzimuma, izcelsmes, reliģijas, izglītības, pārliecības, politiskās piederības, personiskā vai sabiedriskā stāvokļa vai mantiskā stāvokļa dēļ.”

- 13 Saskaņā ar Konstitūcijas 48. pantu:

“(1) Ikvienam ir tiesības uz darbu. Valsts izveido apstākļus šo tiesību īstenošanai.

(2) Valsts nodrošina apstākļus tiesību uz darbu īstenošanai cilvēkiem ar fizisku vai garīgu invaliditāti. [..]”

- 14 No *Zakon za zashtita ot diskriminatsia* (Likums par aizsardzību pret diskrimināciju; 2003. gada 30. septembra *DV* Nr. 86), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā (turpmāk tekstā – “Likums par aizsardzību pret diskrimināciju”), 4. panta 1. punkta izriet, ka ir aizliegta jebkāda tieša vai netieša diskriminācija, tostarp invaliditātes dēļ.

- 15 Saskaņā ar Likuma par aizsardzību pret diskrimināciju 7. panta 1. punkta 2. apakšpunktu:

“Par diskrimināciju nav uzskatāma:

[..]

2. atšķirīga attieksme pret personu, kuras pamatā ir īpašība, kas ir saistīta ar jebkuru no 4. panta 1. punktā minētajiem iemesliem, ja attiecīgās profesijas vai attiecīgās darbības būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju, ja mērķis ir likumīgs un prasība nepārsniedz to, kas ir vajadzīgs mērķa sasniegšanai.”

- 16 *Zakon za sadebnata vlast* (Likums par tiesu sistēmu; 2007. gada 7. augusta *DV* Nr. 64), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā (turpmāk tekstā – “Likums par tiesu sistēmu”), 66. pantā ir paredzēts, ka likumā paredzētajos gadījumos tiesas, kas izskata lietu pirmajā instancē, sastāvā ietilpst arī tiesas piesēdētāji, kuriem ir tādas pašas tiesības un pienākumi kā tiesnešiem.

- 17 Saskaņā ar Likuma par tiesu sistēmu 67. panta 1. punktu:

“Par tiesas piesēdētāju var ievēlēt ikvienu rīcībspējīgu Bulgārijas pilsoni, kurš:

1. ir vecumā no 21 līdz 68 gadiem;
2. kuram ir pašreizēja adrese pašvaldībā, uz ko attiecas tās tiesas apgabals, kurā viņš kandidē;
3. kuram ir vismaz vidējā izglītība;
4. kurš nav notiesāts par tišu noziedzīgu nodarījumu, pat rehabilitācijas gadījumā;

5. kuram nav nekādas garīga rakstura slimības.”

- 18 *Nakazatelno-protsesualen kodeks* (Kriminālprocesa kodekss; 2005. gada 28. oktobra DV Nr. 86), redakcijā, kas ir piemērojama pamatlietā (turpmāk tekstā – “Kriminālprocesa kodekss”), 8. panta 1. punktā ir noteikts:

“Konkrētos gadījumos un saskaņā ar šajā kodeksā paredzētajiem noteikumiem tiesas piesēdētāji piedalās tiesu iztiesāšanas sastāvos.”

- 19 Kriminālprocesa kodeksa 13. panta 1. punktā ir paredzēts, ka tiesai, prokuratūrai un izmeklēšanas iestādēm savas kompetences robežās ir jāveic visi pasākumi, lai noteiktu objektīvo patiesību, un tā 2. punktā ir paredzēts, ka objektīvo patiesību nosaka saskaņā ar šajā kodeksā paredzētajiem noteikumiem un līdzekļiem.
- 20 Saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 14. panta 1. punktu tiesa, prokuratūra un izmeklēšanas iestādes lemj, pamatojoties uz savu dziļo pārliecību, balstoties uz objektīvu, padziļinātu un pilnīgu visu lietas apstākļu pārbaudi, kā arī ievērojot likuma noteikumus.
- 21 Saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 18. pantu tiesa, prokuratūra un izmeklēšanas iestādes lemj, pamatojoties uz pierādījumiem, kurus tās pašas ir savākušas un izvērtējušas, izņemot, ja šajā kodeksā ir noteikts citādi.

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 22 VA ir pastāvīgi samazināta darba kapacitāte redzes zuduma dēļ, kā to apliecina 1976. gadā veiktā ekspertīze. Viņa ir pabeigusi augstākās izglītības studijas tiesību zinātnēs, 1977. gadā veiksmīgi nokārtojusi profesionālās kompetences pārbaudījumu un pēc tam ir bijusi nodarbināta Neredzīgo biedrībā un Eiropas Savienības Neredzīgo savienības struktūrās.
- 23 2014. gadā VA tika apstiprināta par tiesas piesēdētāju *Sofiyski gradski sad* (Sofijas pilsētas tiesa, Bulgārija) šīs pilsētas domes uzsāktas procedūras beigās. Viņa, tāpat kā trīs citi tiesas piesēdētāji, tika norīkota darbā *Sofiyski rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa, Bulgārija) un izlozes kārtībā tika iedalīta šīs tiesas sestajā krimināllietu palātā, kurā lietas izskata tiesnese UB. 2015. gada 25. martā viņa šajā statusā nodeva zvērestu minētajā tiesā.
- 24 Laikā no 2015. gada 25. marta līdz 2016. gada 9. augustam VA nav piedalījusies nevienā tiesas sēdē krimināllietā. 2015. gada maijā viņa lūdza *Sofiyski rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa) priekšsēdētāju, proti, TC, lai viņš norīkotu viņu darbā pie kāda cita tiesneša, bet atbildi nesaņēma.
- 25 2015. gada 24. septembrī VA vērsās Komisijā aizsardzībai pret diskrimināciju, apgalvojot, ka tiesnese UB esot nelabvēlīgi izturējusies pret viņu invaliditātes dēļ, jo minētā tiesnese viņai neesot ļāvusi piedalīties nevienā kriminālprocesā, un arī tiesas priekšsēdētājs TC esot nelabvēlīgi izturējies pret viņu, jo neesot izskatījis viņas lūgumu pārcelt viņu pie cita tiesneša, lai viņa varētu īstenot savas tiesības strādāt par tiesas piesēdētāju. Atbildot TC un UB it īpaši atsaucās uz tiesas piesēdētāja pienākumu raksturu, nepieciešamību pēc konkrētām fiziskām īpašībām, kā arī likumīga mērķa esamību, proti, Kriminālprocesa kodeksa principu ievērošanu, ar ko esot attaisnota atšķirīga attieksme pret VA, kuras pamatā ir ar invaliditāti saistīta īpašība, atbilstoši Likuma par aizsardzību pret diskrimināciju 7. panta 1. punkta 2. apakšpunktam.

- 26 Ar 2017. gada 6. marta lēmumu Komisija aizsardzībai pret diskrimināciju, uzklusījusi TC un UB, secināja, ka viņi bija diskriminējuši VA invaliditātes dēļ, tostarp – Likuma par aizsardzību pret diskrimināciju 4. panta izpratnē, un katram no viņiem uzlika naudas sodu attiecīgi 250 un 500 Bulgārijas levu (BGN) (aptuveni 130 un 260 EUR) apmērā.
- 27 Gan TC, gan UB pārsūdzēja šo lēmumu *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijas pilsētas Administratīvā tiesa, Bulgārija), kas šīs prasības noraidīja. Konkrēti minētā tiesa uzskatīja, ka ierobežojumu principiāla ieviešana attiecībā uz piekļuvi kādai konkrētai profesijai vai darbībai, piemēram, tiesas piesēdētāja darbībai, pamatojoties uz to, ka attiecīgā invaliditāte padarītu neiespējamu tās pilnvērtīgu īstenošanu, ir prettiesiska. Ir taisnība, ka kriminālprocesa īpašo iezīmju dēļ tiek prasīts, lai šāds piesēdētājs atbilstu šī procesa pamatprincipiem, proti, attiecībā uz iztiesāšanas sastāvu – principiem par tiešumu, objektīvas patiesības noteikšanu un iekšējās pārliecības veidošanu. Tomēr pieņēmums, ka invaliditātes esamība visos gadījumos personai atņem iespēju atbilst šiem principiem, esot diskriminācija. Minētā tiesa piebilda, ka apstākļi, ka VA ir piedalījusies virknē tiesas sēžu krimināllietās, sākot no 2016. gada 9. augusta, kad stājās spēkā tiesību aktu reforma, ar kuru tika ieviests tiesas piesēdētāju elektroniskais sadalījums, pamato šos apsvērumus.
- 28 TC un UB par *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijas pilsētas Administratīvā tiesa) nolēmumu katra iesniedza kasācijas sūdzību *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa, Bulgārija). Kasācijas sūdzības pamatojumam TC apgalvo, ka pirmās instances tiesai esot bijis jāpiemēro Likuma par aizsardzību pret diskrimināciju 7. panta 1. punkta 2. apakšpunkts par īstas un izšķirīgas prasības attiecībā uz profesiju esamību. Ņemot vērā tiesas piesēdētāja pienākumu raksturu, tos nevarot pildīt personas, kuru invaliditāte izraisa Kriminālprocesa kodeksā paredzēto principu neievērošanu. UB savukārt apgalvo, ka šī tiesa ir kļūdaini atsaukusies uz Likumu par aizsardzību pret diskrimināciju, nevis Kriminālprocesa kodeksu, kas ir augstāka ranga tiesību akts, un uz šajā kodeksā nostiprinātajiem principiem, kuri tai kā tiesnesei, kura skata krimināllietas, ir jāievēro, izskatot tiesā iesniegtās lietas, kā arī tai jānodrošina, lai visi iztiesāšanas sastāva locekļi vienlīdzīgi izturētos pret lietas materiāliem pievienotajiem pierādījumiem un šo pēdējo minēto personu tiešu vērtējumu par lietas dalībnieku rīcību.
- 29 Šajā kontekstā, ņemot vērā kriminālprocesa noteikumus, iesniedzējtiesa norāda, ka nav skaidri pierādīts, ka nevienlīdzīga attieksme pret personu ar tādu invaliditāti kā aklums, kā VA gadījumā, veicot tiesas piesēdētāja darbību, ir likumīga no ANO konvencijas, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”), kā arī Direktīvas 2000/78 tiesību normu viedokļa, kuru mērķis ir nodrošināt personu ar invaliditāti vienlīdzību nodarbinātības un profesijas jomā.
- 30 Šādos apstākļos *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Vai [ANO konvencijas] 5. panta 2. punkta, kā arī Direktīvas [2000/78] [2]. panta 1.–3. punkta un 4. panta 1. punkta interpretācija ļauj secināt, ka ir pieļaujams, ka persona bez redzes spējām var darboties kā tiesas piesēdētājs un piedalīties krimināllietās, vai arī
 - 2) pastāvīgi neredzīgas personas konkrētā invaliditāte ir īpašība, kas ir īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz tiesas piesēdētāja darbību, un tās esamība attaisno atšķirīgu attieksmi, neveidojot diskrimināciju “invaliditātes” dēļ?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

- 31 Vispirms ir jānorāda, ka, lai gan iesniedzējtiesa savu jautājumu formulējumā nav atsaukusies uz Hartas normām, šī tiesa, kā tas izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, vēlas noskaidrot, vai tādas neredzīgas personas kā VA izslēgšana no tiesas piesēdētāja funkciju pildīšanas kriminālprocesā ir saderīga gan ar Direktīvas 2000/78 un ANO konvencijas normām, gan ar Hartas normām.
- 32 Ir jāatgādina, ka šajā direktīvā ir konkretizēts, ka jomā, uz kuru tā attiecas, vispārējais nediskriminācijas princips turpmāk ir ietverts Hartas 21. pantā (spriedums, 2021. gada 26. janvāris, *Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie*, C-16/19, EU:C:2021:64, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 33 Turklāt Hartas 26. pantā ir noteikts, ka Savienība atzīst un ievēro invalīdu tiesības izmantot pasākumus, kas paredzēti, lai nodrošinātu viņu neatkarību, sociālo un profesionālo integrāciju un dalību sabiedrības dzīvē.
- 34 Šādos apstākļos ir jāuzskata, ka iesniedzējtiesas jautājumi, kas ir jāizskata kopā, būtībā ir par to, vai Direktīvas 2000/78 2. panta 2. punkts un 4. panta 1. punkts, lasot tos kopsakarā ar Hartas 21. un 26. pantu, kā arī ANO konvenciju, ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tas, ka neredzīgai personai tiek liegta jebkāda iespēja pildīt tiesas piesēdētāja funkcijas kriminālprocesā.
- 35 Uzreiz ir jāatgādina, ka gan no Direktīvas 2000/78 nosaukuma un preambulas, gan no tās satura un mērķa izriet, ka tā paredzēta, lai izveidotu vispārēju sistēmu, ar kuru ikvienai personai tiktu nodrošināta vienlīdzīga attieksme “nodarbinātības un profesijas jomā”, sniedzot efektīvu aizsardzību pret diskrimināciju, kuras pamatā ir kāds no tās 1. pantā minētajiem iemesliem, tostarp invaliditāte (spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, *Tartu Vangla*, C-795/19, EU:C:2021:606, 26. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 36 Kā izriet no Direktīvas 2000/78 3. panta 1. punkta a) un c) apakšpunkta, nepārsniedzot Savienības kompetenci, šo direktīvu piemēro visām personām gan valsts, gan privātajā sektorā, tostarp valsts iestādēs, it īpaši arī attiecībā uz nosacījumiem darba iegūšanai, kā arī nodarbinātības un darba nosacījumiem.
- 37 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, pirmkārt, ka tiesas piesēdētāja funkcijas ir algota profesionālā darbība, otrkārt, ka VA tika izvēlēta šo pienākumu veikšanai un norīkota darbā tiesas krimināllietu palātā, kā arī, visbeidzot, ka praksē laikposmā no 2015. gada 25. marta līdz 2016. gada 9. augustam viņa nevarēja veikt šīs funkcijas un tādējādi iegūt šādu darbu.
- 38 No tā izriet, ka šādā situācijā runa ir gan par nosacījumiem darba iegūšanai Direktīvas 2000/78 3. panta 1. punkta a) apakšpunkta izpratnē, gan par šīs direktīvas 3. panta 1. punkta c) apakšpunktā minētajiem nodarbinātības un darba nosacījumiem.
- 39 Turklāt nav strīda par to, ka VA ir “invaliditāte” Direktīvas 2000/78 izpratnē, jo tā cieš no pastāvīga redzes zuduma, precizējot, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru jēdziens “invaliditāte” ir jāsaprot kā tāds, kas attiecas uz spēju ierobežojumu, kurš ir radies tostarp ilgstošu fizisku, garīgu vai psihisku traucējumu dēļ, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt attiecīgās personas pilnvērtīgu un efektīvu dalību profesionālajā dzīvē vienlīdzīgi ar citiem darba ņēmējiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 11. septembris, *Nobel Plastiques Ibérica*, C-397/18, EU:C:2019:703, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 40 Tādējādi tāda situācija kā pamatlietā ietilpst minētās direktīvas piemērošanas jomā.
- 41 Pirmkārt, attiecībā uz to, vai pastāv atšķirīga attieksme invaliditātes dēļ, ir jāatgādina, ka saskaņā ar Direktīvas 2000/78 2. panta 1. punktu šajā direktīvā “vienlīdzīgas attieksmes princips” nozīmē, ka nav ne tiešas, ne netiešas diskriminācijas, kuras pamatā ir jebkurš tās 1. pantā minēts iemesls. Šīs direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā ir precizēts, ka tiešā diskriminācija notiek tad, ja salīdzināmā situācijā pret vienu personu izturas, ir izturējušies vai izturētos sliktāk nekā pret citu personu kāda minētajā 1. pantā norādītā iemesla, tostarp invaliditātes dēļ.
- 42 Šajā gadījumā no lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ietvertajām norādēm izriet, ka no 2015. gada 25. marta līdz 2016. gada 9. augustam VA netika atļauts piedalīties nevienā no tās norikojuma palātas sēdēm tādēļ, ka viņa bija neredzīga. Tādējādi šķiet, ka viņas invaliditātes dēļ pret viņu ir izturējušies sliktāk nekā pret citiem tiesas piesēdētājiem, kas norikoti šajā palātā un kuri atrodas salīdzināmā situācijā, bet kurus nav skāris aklums, un tā ir atšķirīga attieksme, kas ir tieši balstīta uz invaliditāti Direktīvas 2000/78 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē.
- 43 Otrkārt, attiecībā uz jautājumu, vai šāda atšķirīga attieksme var tik attaisnota saskaņā ar Direktīvas 2000/78 4. panta 1. punktu, ir jāatgādina, ka saskaņā ar šīs tiesību normas formulējumu dalībvalstis var paredzēt, ka atšķirīga attieksme, kuras pamatā ir īpašība, kas saistīta ar jebkuru no šīs direktīvas 1. pantā minētajiem iemesliem, nav diskriminācija, ja attiecīgo profesionālo darbību būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet būtiska un noteicoša prasība attiecībā uz profesiju, ar noteikumu, ka mērķis ir likumīgs un prasība ir samērīga.
- 44 Šajā ziņā Tiesa ir nospriedusi, ka nevis iemesls ir tas, uz kuru ir balstīta atšķirīgā attieksme, bet gan ar šo iemeslu saistīta īpašība, kurai ir jābūt būtiskai un noteicošai prasībai attiecībā uz profesiju (spriedums, 2016. gada 15. novembris, *Salaberria Sorondo*, C-258/15, EU:C:2016:873, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 45 Ciktāl ar Direktīvas 2000/78 4. panta 1. punktu, lasot to kopā ar tās 23. apsvērumu, kurā ir atsauce uz “ļoti retiem gadījumiem”, kādos šāda atšķirīga attieksme var tikt attaisnota, ir atļauts atkāpties no nediskriminācijas principa, tas ir jāinterpretē šauri (spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, *Tartu Vangla*, C-795/19, EU:C:2021:606, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 46 Attiecībā uz mērķi, kas norādīts, lai attaisnotu nelabvēlīgu attieksmi pret VA, pamatojoties uz tās invaliditāti, TC un UB norāda, ka VA izslēgšana līdz 2016. gada augustam no dalības tiesas sēdēs krimināllietu palātā, kurā tā tika norikota, bija paredzēta, lai nodrošinātu pilnīgu Kriminālprocesa kodeksa principu, it īpaši principa par tūlītēju un tiešu pierādījumu izvērtēšanu, ievērošanu, lai noskaidrotu objektīvo patiesību atbilstoši šī kodeksa 14. un 18. pantam.
- 47 Proti, TC un UB apgalvo, ka tiesas piesēdētāja funkcijas nevar nodrošināt personas, kurām ir tāda invaliditāte kā aklums. Šo funkciju veikšanai principā esot nepieciešamas īpašas fiziskās spējas, tādas kā redze.
- 48 Ir jānorāda, ka, lai gan Likuma par tiesu sistēmu 67. panta 1. punktā ir paredzēts, ka tiesas piesēdētājam it īpaši ir jābūt spējīgam īstenot savas tiesības un viņam nedrīkst būt nekādas garīgas slimības, saskaņā ar lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ietvertajām norādēm šajā likumā nav izvirzīta prasība attiecībā uz tiesas piesēdētāja fizisko spēju, nedz arī paredzēts izslēgšanas iemesls tādas fiziskas invaliditātes dēļ kā aklums.

- 49 No šīm pašām norādēm izriet, ka tiesas piesēdētāju elektroniskā norīkošana tika ieviesta no 2016. gada 9. augusta pēc likumdošanas reformas stāšanās spēkā, līdz ar to VA, sākot no šī datuma, piedalījās virknē tiesas sēžu krimināllietās. Tādējādi šķiet, ka pamatlietā aplūkotajos valsts tiesību aktos paredzētā tiesas piesēdētāju elektroniska norīkošana notiek neatkarīgi no apsvērumiem par šo piesēdētāju personību un lietām, kuras tām būs jāizskata, un tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.
- 50 To paturot prātā, ir jānorāda, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru prasību, ka personai ir jāpiemīt īpašām fiziskām spējām, var uzskatīt par “īstu un izšķirīgu prasību attiecībā uz profesiju” Direktīvas 2000/78 4. panta 1. punkta izpratnē, kas ir nepieciešama, lai veiktu noteiktu amatu pienākumus, piemēram, ugunsdzēsēja vai policijas darbinieka amata pienākumus. Tāpat tas, ka dzirdei ir jāatbilst valsts tiesiskajā regulējumā noteiktajam skaņas uztveres minimālajam sliekšnim, var tikt uzskatīts par šādu prasību, lai strādātu par ieslodzījuma vietas ierēdni (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 15. jūlijs, *Tartu Vangla*, C-795/19, EU:C:2021:606, 40. un 41. punkts).
- 51 Tiesa ir arī nospriedusi, ka redzei ir būtiska funkcija mehānisko transportlīdzekļu vadīšanā un tādēļ prasība par minimālo redzes asumu, ko darbam kravas automobiļu vadītāja profesijā noteicis Savienības likumdevējs, atbilst Savienības tiesībām, ņemot vērā mērķi nodrošināt ceļu satiksmes drošību (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2014. gada 22. maijs, *Glatzel*, C-356/12, EU:C:2014:350, 54. un 72. punkts).
- 52 Tāpat, ņemot vērā tiesas piesēdētāja funkciju kriminālprocesā raksturu un to izpildes apstākļus, kas dažos gadījumos var ietvert vizuālo pierādījumu pārbaudi un izvērtēšanu, arī redze var tikt uzskatīta par “īstu un izšķirīgu prasību” attiecībā uz tiesas piesēdētāja profesiju šādā procesā Direktīvas 2000/78 4. panta 1. punkta izpratnē, ja vien šādu pierādījumu pārbaudi un vērtējumu nevar veikt, tostarp izmantojot medicīniski tehniskus palīgīdzekļus.
- 53 Turklāt TC un UB norādītais mērķis pilnībā nodrošināt kriminālprocesa principu, tostarp tūlītējas un tiešas pierādījumu novērtēšanas principu, var būt likumīgs mērķis Direktīvas 2000/78 4. panta 1. punkta izpratnē.
- 54 Līdz ar to ir jāpārbauda, vai pasākums, kas piemērots VA pamatlietā, kas izpaužas kā pilnīga izslēgšana no tiesas piesēdētāja funkciju pildīšanas kriminālprocesā, ir piemērots izvīzītā mērķa sasniegšanai un vai tas nepārsniedz to, kas ir nepieciešams tā sasniegšanai. Attiecībā uz samērību ir jāņem vērā, ka saskaņā ar Direktīvas 2000/78 5. pantu, lasot to kopsakarā ar tās 20. un 21. apsvērumu, darba devējs, ja tas vajadzīgs konkrētā gadījumā, veic atbilstīgus pasākumus, lai persona ar invaliditāti varētu iegūt darbu, strādāt vai tikt paaugstināta amatā, ja vien šādi pasākumi neuzliek nesamērīgu slogu šim darba devējam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 15. jūlijs, *Tartu Vangla*, C-795/19, EU:C:2021:606, 42. un 48. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 55 Attiecībā uz šī pasākuma piemērotību ir jānorāda, ka šāds pasākums, protams, veicina Kriminālprocesa kodeksa normu ievērošanu attiecībā uz tūlītējas un tiešas pierādījumu izvērtēšanas principu.
- 56 Tomēr attiecībā uz minētā pasākuma nepieciešamību ir jānorāda, ka VA tika pilnībā izslēgta no dalības lietās, ko izskatīja Krimināllietu palāta, kurā tā bija norīkota, neizvērtējot tās individuālo spēju pildīt savus pienākumus un neparedzot iespēju novērst iespējamās grūtības, kas varētu rasties.

- 57 Turklāt, kā norādīts šī sprieduma 54. punktā, darba devējam ir pienākums paredzēt saprātīgus pielāgojumus personām ar invaliditāti atkarībā no vajadzības konkrētā situācijā. Atbilstoši Direktīvas 2000/78 16. apsvērumam tādu pasākumu nodrošināšanai, kuru mērķis ir ņemt vērā personu ar invaliditāti vajadzības darba vietā, ir svarīga loma cīņā pret diskrimināciju invaliditātes dēļ. Šajā ziņā Tiesa ir precizējusi, ka jēdziens “saprātīgi pielāgojumi” ir jāsaprot plaši kā tāds, kas attiecas uz dažādu šķēršļu novēršanu, kuri apgrūtina personu ar invaliditāti pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību profesionālajā dzīvē vienlīdzīgi ar citiem darbiniekiem. Turklāt šīs direktīvas 20. apsvērumā šajā ziņā ir ietverts materiāla, organizatoriska un izglītojoša rakstura saprātīgu pielāgojumu saraksts, kurš nav izsmēļošs (spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, *Tartu Vangla*, C-795/19, EU:C:2021:606, 48. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 58 Šis pienākums ir jāskata no Hartas 26. panta viedokļa, kurā ir noteikts personu ar invaliditāti integrācijas princips, lai tās varētu izmantot pasākumus, kas paredzēti, lai nodrošinātu viņu neatkarību, sociālo un profesionālo integrāciju un dalību sabiedrības dzīvē.
- 59 Šāds pienākums ir noteikts arī ANO konvencijā, attiecībā uz kuru ir jāatgādina, ka uz tiesību normām var atsaukties, lai interpretētu Direktīvas 2000/78 noteikumus tādējādi, ka pēdējā minētā cik vien iespējams ir jāinterpretē atbilstoši šai konvencijai (spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, *Tartu Vangla*, C-795/19, EU:C:2021:606, 49. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 60 ANO konvencijas 5. panta 3. punktā ir noteikts, ka, lai veicinātu vienlīdzību un likvidētu diskrimināciju, dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiek veikti saprātīgi pielāgojumi.
- 61 Turklāt ANO konvencijas 5. panta 3. punktā tieši ar integrācijas mērķi ir paredzēts veicināt personu ar invaliditāti vienlīdzību un novērst diskrimināciju, kā par to liecina šīs konvencijas 27. pants, kurā tām, pamatojoties uz vienlīdzību ar citiem, ir atzītas tiesības uz darbu, tostarp iespēja pelnīt iztiku, veicot darbu, ko tās ir brīvi izvēlējušās vai pieņēmušas darba tirgū, – atvērtā darba vidē, kas sekmē integrāciju un ir pieejama personām ar invaliditāti.
- 62 Šajā lietā, kā izriet no lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ietvertajām norādēm, VA tika izslēgta no jebkādas dalības krimināllietās bez izšķirības atkarībā no attiecīgajām lietām un neveicot pārbaudes, lai noskaidrotu, vai tai varēja tikt piedāvāti saprātīgi pielāgojumi, piemēram, materiāls, personisks vai organizatorisks atbalsts.
- 63 Tādējādi – ar nosacījumu, ka iesniedzējtiesa to pārbauda, – šķiet, ka minētais pasākums pārsniedz to, kas ir nepieciešams, vēl jo vairāk tāpēc, ka no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka pēc tam, kad 2016. gada augustā tika ieviesta tiesas piesēdētāju elektroniska norīkošana, VA šajā statusā piedalījās vairāku krimināllietu izspriešanā. Kā ir norādījuši gan Komisija rakstveida apsvērumos, gan ģenerāladvokāts secinājumu 100. punktā, šis apstāklis norāda uz to, ka viņa spēj pildīt tiesas piesēdētāja funkcijas, pilnībā ievērojot kriminālprocesa noteikumus.
- 64 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild, ka Direktīvas 2000/78 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts un 4. panta 1. punkts, lasot tos no Hartas 21. un 26. panta, kā arī ANO konvencijas viedokļa, ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tas, ka neredzīgai personai tiek liegta jebkāda iespēja pildīt tiesas piesēdētāja funkcijas kriminālprocesā.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 65 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (otrā palāta) nospriež:

Padomes Direktīvas 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts un 4. panta 1. punkts, lasot tos no Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 21. un 26. panta, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām, kas Eiropas Kopienas vārdā apstiprināta ar Padomes Lēmumu 2010/48/EK (2009. gada 26. novembris), viedokļa, ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tas, ka neredzīgai personai tiek liegta jebkāda iespēja pildīt tiesas piesēdētāja funkcijas kriminālprocesā.

[Paraksti]